

Водич за анализа на банкарски изводи и сметки

Подготвил: Ирена Франчековиќ, Судски вештак за финансии, сметководство и банкарство

* Овој документ е подготвен во рамки на Проектот за граѓанско учество со поддршка на американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД).

Врз основа на Договорот склучен меѓу Транспаренси Интернешнл Македонија и експертот Ирена Францековиќ, во врска со проектните активности во рамките на проектот „Јакнење на капацитетите на институциите во борбата против корупцијата“, поддржан од проектот на УСАИД за граѓанско учество, основната задача на експертот е како што следува:

Советување за вработените во ДКСК и помош во процесот на анализирање на банкарските изводи и сметки и процената на другите средства: финансиски аспекти и процедури за проверка

- Воспоставен протокол за анализа на банкарски изводи и сметки
- Изготвен водич со процедури за проценка
- Еднодневна обука

1. Воспоставен протокол за анализа на банкарски изводи и сметки

Правна рамка:

1. Закон за спречување корупција и судир на интереси (Службен весник на Република Македонија бр. 12/19).
2. Закон за Народната банка на Република Македонија (Службен весник на Република Македонија)
3. Закон за платниот промет, ревидиран текст што се состои од Законот за платен промет („Службен весник на Република Македонија“ бр. 113/07, 22/08, 159/08, 133/09, 145/10, 35/11, 11/12, 59/12, 166/12, 170/13, 153/15, 199/15, 193/17 и 7/19).
4. Закон за банките, ревидиран текст што се состои од Законот за банките [Службен весник на Република Македонија бр. 67/07 (88/08 - Одлука на Уставниот суд на Република Македонија бр. 182/07 од 9 јули 2008 г.; Одлука на Уставниот суд на Република Македонија бр. 228/07 од 9 јули 2008 г.; 118-08 - Одлука на Уставниот суд на Република Македонија бр. 229/07 од 10 септември 2008 г.; 42/09 – Одлука на Уставниот суд на Република Македонија бр. 149/08 од 11 март 2009 г.) бр. 90/09, 67/10,

- 26/13 (13/14 - Одлука на Уставниот суд на Република Македонија бр. 43/13 од 4 декември 2013 г.) и 15/15, 153/15, 190/16, 7/19 и 101/19].
5. Упатство за начинот на вршење на платниот промет со странство („Службен весник на Република Македонија“ бр. 141/16 и 154/16)
 6. Одлука за начинот и постапката за отворање и затворање трансакциска сметка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/14)
 7. Одлука за начинот на водењето и содржината на единствениот регистар на трансакциски сметки („Службен весник на Република Македонија“ бр. 146/07)
 8. Одлука за пропишување на стандард за конструкција на сметките на учесниците во платниот промет и доделување водечки број на носителите на платниот промет („Службен весник на Република Македонија“ бр. 146/07)

Во согласност со горенаведената правна рамка, Државната комисија за спречување на корупцијата и судирите на интереси има на располагање повеќе алатки за проверка на активностите на физичките лица за да спречи корупција и судири на интереси (член 17 на Законот за спречување корупција и судир на интереси).

Конкретно, одредбите од член 25 на Законот за спречување корупција и судир на интереси (Барања податоци од банки и други финансиски институции и пристап до бази на податоци) се важни за темата на овој проект.

Барањата податоци од банките и другите финансиски институции, во согласност со член 25, се:

(1) По покрената постапка, Државната комисија може да побара податоци од банки и други финансиски институции за што веднаш го информира службеното лице, односно одговорното лице во правното лице за кое се бараат податоци.

(2) Банките и другите финансиски институции се должни, во рок од 15 дена, до Државната комисија да ги достават бараните податоци од ставот (1) на овој член.

(3) Доставувањето на бараните податоци од ставот (1) на овој член не претставува повреда на банкарска тајна.

Собирањето податоци од банките треба да се подели во неколку чекори бидејќи на почетокот на процесот за проверка на сметката на некое физичко лице не е можно да се наведат сите неопходни детални податоци.

Првото барање до банката треба да го содржи следново:

- Име и презиме на лицето
- Единствен матичен број на лицето
- Адреса
- Барање за податоци за сите сметки што лицето ги поседува во банката (транзакциски сметки, штедни сметки, заеми, кредитни картички)
- Податоците од сметката мора да ги содржат сите приливи и одливи по сметки (извод од сметка) за бараниот период
- Изводот од банка мора да ги содржи најмалку следниве информации: датум, прилив, одлив, салдо, опис на поединечни трансакции (намена), име на примач/нарачателот, број на сметка.

Пример за извод од банка е даден во следнава табела:

Банка: xxxxxxxxxxxxxxxx						
Број на сметка: 00000000000000						
Валутен код: 00						
Име на носителот на сметката: xxxxx						
Датум	Примач	Број на сметка	Прилив	Одлив	Салдо	Упатување

Долу ќе ја опишам секоја ставка во изводот:

1.1. Банка и број на сметка

Одлуката за пропишување на стандард за конструкција на сметките на учесниците во платниот промет и доделување водечки број на носителите на платниот промет („Службен весник на Република Македонија“ бр. 146/07), во став II, точка 3 го предвидува стандардот за конструкција на сметка како што следува:

- Првите три цифри се водечкиот број на носителот на платниот промет (банката)
- Следните 10 цифри се број на сметка на клиентот назначен од банката во рамките на нејзиниот систем
- Последните две цифри се контролен број

Водечкиот број на носителите на платниот промет (банките) се доделува од Народната банка на Република Македонија при издавањето дозвола за работа.

Списокот од водечки броеви на носителите на платниот промет, верзија 1.15 од 1.7.2014 година е наведен во табелата долу:

Листа на доделени водечки броеви на банките во Република Македонија

Р.б р	SWIFT BIC код	Назив на банка	Водечк и број	Датум на издавање
1.	NBRMMK2X	Народна банка на Република Македонија	100	06.06.2001
2.	STOBMK2X	Стопанска Банка А. Д. Скопје	200	06.06.2001
3.	TUTNMK22	НЛБ Тутунска Банка А. Д. Скопје	210	06.06.2001
4.	UIBMMK22	Универзална Инвестициона Банка А. Д. Скопје	240	06.06.2001
5.	INSBMK22	Шпаркасе Банка Македонија А.Д. Скопје	250	06.06.2001
6.	EXPCM22	Халк Банка А. Д. Скопје	270	06.06.2001
7.	KRSKM2X	Алфа Банка А.Д. Скопје	280	06.06.2001
8.	KOBSMK2X	Комерцијална Банка А. Д. Скопје	300	06.06.2001
9.	CECBMK22	Централна Кооперативна Банка А. Д. Скопје	320	06.06.2001
10.	KAPBMK22	Капитал Банка А. Д. Скопје	330	06.06.2001
11.	MBDPMK22	Македонска Банка за поддршка на развојот А. Д. Скопје	350	06.06.2001
12.	STBBMK22	Стопанска Банка А.Д. Битола	500	06.06.2001
13.	OHRDMK22	Охридска Банка А. Д. Скопје	530	06.06.2001
14.	ESWBMK22	Еуростандард Банка А. Д. Скопје	370	24.09.2001
15.	PRBUMK22	ПроКредит Банка А. Д. Скопје	380	18.07.2003
16.	TTXBMK2X	ТТК Банка А. Д. Скопје	290	01.07.2006

1.2. Валутен код

Валутниот код го определува видот на исправите што се основа за книжење на ставките во изводот. Постојат различни исправи поврзани со трансакциите во МКД или странска валута.

Трансакциите во МКД се засноваат врз готовински и безготовински платни налози.

Девизните трансакции се засноваат врз SWIFT налози и образецот 1450 за меѓународни плаќања.

1.3. Име на носителот на сметката

Името на носителот на сметката треба да ги содржи името и презимето, адресата, единствениот матичен број и, во најголемиот број случаи, внатрешниот код на клиентот во системот на банката.

1.4. Датум

Датумот во изводот вообичаено е означен на два начини, како датум на вредност/валута и датум на книжење. За самата трансакција, важен е датумот на вредноста/валутата, што го покажува вистинскиот датум на трансакцијата.

1.5. Примач

Информациите за примачот или за налогодавачот (плаќачот) е важна информација за трансакцијата. Оваа информација е од суштинско значење за следење на текот на парите, од кого пристигнале парите или каде биле проследени парите.

Оваа информација често недостасува во изводите од банка. Информациите за примачот/налогодавачот може да се најдат во следната ставка, бројот на сметка.

1.6. Број на сметка

Бројот на сметката на примачот како една од ставките во изводот претставува важна информација за трансакцијата. Банката располага со оваа информација

бидејќи таа претставува составен дел од податоците што се пренесуваат во рамките на платниот систем. Ако не е можно да се види името на примачот, може да се дознае кој е примачот преку бројот на сметката. Во следниот чекор на истрагата, информацијата за сопственикот на сметката може да се побара од банката во којашто е отворена сметката. Од првите три цифри на бројот на сметката може да се утврди која банка ја издала конкретната сметка.

1.7. Прилив/одлив и салдо

Приливот и одливот се монетарни податоци за трансакцијата. Во зависност од видот и целта на истрагата, мора да се набљудуваат сите значајни трансакции.

1.8. Упатување

Упатувањето (намената на трансакцијата) се податоците од коишто може да се види основот на трансакцијата. Оваа информација често недостасува во изводите.

Ако не е можно да се утврди потеклото и намената на примениот или платениот износ во предметната трансакција, потребно е да се побараат дополнителни информации од банката.

Секоја трансакција на сметката се евидентира и книжи врз основа на платежниот документ, книжењата на обврски или побарувања и/или други документи, во зависност од видот на трансакцијата, валутата и видот на сметката. Банката во којашто е започната трансакцијата мора да ги чува платежните документи во својата архива.

По прегледувањето на податоците што се собрани преку првото барање за документација, претпоставката е дека за определени трансакции треба да се соберат дополнителни податоци, особено за трансакциите што не знаеме кој ги иницирал, ако го имаме само бројот на сметката од којшто определен износ

бил платен на сметката. Во однос на недостатокот на определени податоци треба да ја прошириме истрагата со второ барање до банките.

Второто барање до банката треба да го содржи следново:

- Барање за идентификација на лицето што е носител на сметката што сме ја идентификувале во претходната истрага
- Барање за информации за некоја конкретна трансакција (датум и износ на трансакцијата во врска со сметката за којашто бараме идентификација)
- Дополнително барање за податоци за плаќањата, трансакциите и другите документи што сметаме дека банката ги поседува и од коишто ќе ја утврдиме целта на секоја од предметните трансакции.

Покрај горенаведените барања, потребно е да се соберат податоци од банките за тоа дали лицето што е предмет на истрага поседува акции, средства или други хартии од вредност. Купувањето средства од овој вид се врши преку поверенички сметки во банки.

Преку собирање податоци за изолирани трансакции, може да се следи текот на парите, најчесто од банка до банка и преку поврзани страни. Во овој процес е неопходно да се утврди вистинската цел на трансакцијата. Најчесто, парите завршуваат за стекнување други средства, акции, недвижен или движен имот, итн.). На барање, банката е обврзана да ја поднесе целосната документација во врска со определена трансакција. Таа вклучува изводи од банка, готовински и безготовински платни налози, SWIFT налози, обрасци 1450 за меѓународно плаќање и друга документација.

Ако лицето што е предмет на истрага користи заеми/финансирање од банката, потребно е да се побараат информации за договорот за заем/финансирање и

податоци за отплаќањето на заемот. Договорот за заем ја дефинира намената на заемот и неопходно е да се провери каде и на кој начин е платен заемот и да се провери дали е почитувана планираната намена на заемот/финансирањето. Увидот во податоците за отплаќањето на заемот/финансирањето го идентификува изворот на средства од коишто е платен заемот.

Ако лицето што е предмет на истрага користи кредитни картички, потребно е да се идентификува врската меѓу обртот на сметката и отплаќањето на долговите на кредитната картичка.

Во Табелата долу давам пример за текот на парите преку повеќе сметки во повеќе банки. Може да се види дека се манипулира со вистинската намена/упатувањето.

Извод од банка на XXX во Комерцијална банка					
Датум	Реф. број	Име	Упатување	Одлив	Прилив
20.2.2020	10	Комерцијална банка ад 300000000000133	Заем/Финансирање		7.000.000,00
20.2.2020	10	XXXXXX доо 250001000xxxxуу	Трансфер	7.000.000,00	
Извод од банка на XXX во Шпаркасе банка					
Датум	Реф. број	Име	Упатување	Одлив	Прилив
20.2.2020	6	XXXXXX доо 30000000xxxxуу	Трансфер		7.000.000,00
20.2.2020	6	YYYYYY доо 250000000xxxxуу	Заем	7.000.000,00	

Во Табелата горе може да ги видите трансакциите на деловните сметки, но тие даваат добар пример за нашата анализа. Сè се случило на истиот датум. Истото друштво има сметки во две банки, во овој случај во Комерцијална банка и во Шпаркасе банка. Комерцијална банка го одобрила финансирањето на ова претпријатие во прикажаниот износ и го исплатило во корист на конкретната деловна сметка на ХХХ доо. Друштвото ХХХ доо извршило пренос на истиот износ на својата сметка во Шпаркасе банка и од тој износ дало заем на трето друштво УУУ доо. Во овој случај, во натамошната истрага треба да побараме и собереме податоци за намената и детални податоци за финансирањето што било одобрено од Комерцијална банка и каде завршил заемот што му бил одобрен на УУУ доо.

2. Водич со процедури за процена

Процедурата за процена на средствата на лицето што е предмет на истрага продолжува со следниве фази:

2.1. Барање до банките за информации за сметката

- Име и презиме на лицето, адреса
- Единствен матичен број на лицето
- Барање за податоци за сите сметки што лицето ги поседува во банката (тековни сметки, штедни сметки, финансирање, дебитни картички, кредитни картички, поверенички сметки)

2.2. Преглед на добиената документација

- Преглед на трансакциите во повисоки износи
- Утврдување на „сомнителните“ трансакции
- Опис на изолирани трансакции, анализа на изворите на парите
- Идентификација на примачите
- Преглед на финансирањето – каде е извршено финансирањето и како се отплатени средствата
- Преглед на кредитна картичка – трошоци и метод за отплаќање на долговите
- Идентификација на средствата што се стекнати преку повереничките сметки (пари, акции, удели и други хартии од вредност)

2.3. Барање до банките за дополнителна документација

- Барање за идентификација на лицето што е носител на сметката што сме ја идентификувале во претходната истрага
- Барање за информации за некоја конкретна трансакција (датум и износ на трансакцијата во врска со сметката за којашто бараме идентификација)
- Барање за дополнителна документација поврзана со одделни поединечни трансакции (плаќања, SWIFT, меѓународни плаќања, итн.)
- Барање за податоци за сметки на поврзани лица (ако во претходниот чекор сме утврдиле дека постојат меѓусебно поврзани трансакции)
- Барање за информации за сметки на поврзани/трети страни (ако сме утврдиле дека постојат во претходниот чекор и веруваме дека се поврзани со сметките и трансакциите што се предмет на истрага)

2.4. Преглед на дополнителната документација

- Следење на текот на парите преку прегледување изолирани трансакции
- Идентификација на намената на конкретни трансакции
- Идентификација на стекнатите средства со пари од тие трансакции